

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АКТУАЛІЗАЦІЇ ЛИЦЕМІРСТВА В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

Розглянуто поняття істини, правди та їхні антиподи. Звернуто увагу на логічні постулати істини. Істину розуміємо як моральний ідеал, справедливість; достовірне знання, що правильно відображає реальну дійсність. Правда ж слугує необхідною ланкою в системі вищих цінностей, що формують духовну основу соціальності й людяності. Обман – це засіб захисту та реалізації інтересів окремих особистостей, груп, класів, народів, держав. Обман – це свідоме прагнення створити у партнера хибне уявлення про предмет обговорення, а також форма замаскованого маніпулювання. Проаналізовано обман як дію. Охарактеризовано комплексний прийом обману – хитрість. Лицемірство розглянуто як негативну моральну якість, що прикриває нещирість.

Ключові слова: істина, правда, обман, лицемірство, маніпуляція, хитрість, вплив.

Постановка наукової проблеми та її значення. Наш світ повний протиріч і людина завжди прагне віднайти ідеал, яким є істина. Історія цивілізації пройнята духом безкінечних пошуків істини. Багато мислителів, учених і митців присвячували життя цим пошукам. Істину розуміємо як моральний ідеал, справедливість; достовірне знання, що правильно відображає реальну дійсність у свідомості людей [1, 50]. Сучасні мовознавчі студії спрямовані на поглиблене вивчення комунікативно-функціонального аспекту мови. Мовознавці досить часто використовують антропоцентричний підхід до вивчення мовних явищ. Людина та її роль у процесі комунікації стають першоосновою досліджень учених. Це і визначає *актуальність* нашого дослідження.

Аналіз досліджень із цієї проблеми. Дослідження останніх десятиліть характеризуються підвищеною увагою до правди й істини, які неминуче торкаються питань брехні й обману (Д. Болинджер, Е. Доценко, М. Рибалко, Н. Панченко).

Мета і завдання статті. Мета нашої розвідки – проаналізувати теоретичне підґрунтя актуалізації лицемірства в англомовному художньому дискурсі. Окреслена мета передбачає вирішення таких завдань: 1) висвітлити поняття істини як морального ідеалу; 2) розглянути способи спотворення істини; 3) окреслити зв'язок лицемірства з обманом.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Як би не визначалася істина в тій чи тій концепції, кожна з них базується на класичному визначенні істини Аристотеля – відповідності думки дійсності [20, 14], тобто це відповідність відображення відображуваному. Традиційно розглядають такі логічні постулати: 1) істина – одна для всіх; 2) істина не дається відразу, її доводиться шукати; 3) будь-яке судження істинне або хибне – третього не дано [20, 14]. Принагідно зазначимо, що вербальне твердження не є ні істинним, ні хибним за межами співвіднесення з дійсністю. Істиннісна оцінка може застосовуватися лише до вербальної констатації про якусь скоювану дію або до інформації, що паралінгвістично посилається відправником, але не до самої дії. Так само, як і тлумачення істини через відповідність передбачає істинність судження, висловлення, але не об'єкта висловлення.

Поняття «істина» людство поєднало з такими поняттями, як «правда» та «щирість», завдяки чому істина і правда стали метою науки й мистецтва, ідеалом моральних спонук [14, 327]. Уже в часи античності в давньогрецькому суспільстві існувала віра в ідеал Правди (справедливості, закону, права), уявлення про вічну правду, яка панує у світі. У Гомера ще немає поняття «Закону» – право визначається звичаєм, але поняття «права» або «правого суду» у нього є, і це поняття містить у собі не лише уявлення про зовнішнє правосуддя. Значний крок уперед порівняно з Гомером робить Гесіод у «Працях і днях» (VIII ст.). Поет підносить до усвідомлення об'єктивної Правди як загального божественного Закону, який здійснюється у світі самими богами. В «Працях і днях» він говорить про піднесене усвідомлення ідеалу – ідеалу Правди, і в його словах відчувається глибоке переконання. Це переконання у ньому тим глибше, чим сильніше він

усвідомлює явне протиріччя між ідеалом Правди, з одного боку, і дійсністю й неправдою, яка панує в людському суспільстві, з іншого [19, 81–82]. У суспільстві панують обман і насильство; розбрат розділяє батьків і дітей, друзів, союзників, братів; вірність ніколи не винагороджується, шана віддається кривдникові та лиходієві [9, 31].

Щирість у філософії згадується, насамперед, у зв'язку з розглядом етичних норм поведінки. Зокрема, стародавній філософ Конфуцій (551–479 рр. до н. е.) досліджував поняття *cheng*, яке зазвичай перекладається як щирість. Цей термін передбачає відповідність слів внутрішньому стану, почуттям [15]. Ідеї, пов'язані зі щирістю, містяться і в етичних творах Аристотеля (384–322 рр. до н. е.). У «Нікомаховій етиці» філософ описує чесноти як щось середнє між двома крайностями: відсутністю і надлишком властивості. Чеснотою Аристотель вважає правдивість (*truthfulness*) або щирість (*sincerity*), яка, на його думку, є бажаним проміжним станом між самокритикою і надмірним самовдоволенням.

Слідування за правдою забезпечує особистості збереження і відновлення почуття соціальної самоцінності. В. Маслова зазначає, що за допомогою істини забезпечується збереження основних зусиль існування людини – світу речей і духовних цінностей. Гармонія і порядок збігаються з істиною в найширшому діапазоні, виявляючи зв'язок і організацію в часі та просторі [12, 245], тоді як правда – відносна, її можна оскаржувати і навіть фальсифікувати (фальсифікація правди), це споконвічний атрибут людських справ. Автор робить висновок, що судові закони, право у свідомості людини пов'язані з правдою, а вищий суд – з істиною [12, 246], оскільки істина виражає стан речей у світі, закономірність, закон, а правда – конкретний випадок. Тому істина виражає загальні, а правда – часткові судження про події та факти [12, 247].

Дуже часто в мовній свідомості людини «не так важливо бути правим, скільки відчувати себе таким» [12, 249]. В. Маслова [12] акцентує увагу на тому, що правда живе у світі людського життя, а істина – в об'єктивному світі. Суб'єктивність у сприйнятті світу відзначає і В. Шаховський: люди думають, що вони спілкуються один із одним на рівні правди, яка, однак, у кожного з них своя. При переході на рівень істини кожному з мовленнєвих партнерів дозволяється побачити інші правди і застосувати до них свою. У мовленнєвих актах (діалогах) завжди існує опозиція «твоя правда vs. моя правда». Думки різних мовних особистостей про ту саму подію, факт, явище рідко повністю збігаються [21, 133]. Іншими словами, якщо істина як ідеал науки передбачає відсторонене, об'єктивне окреслення того, що є, і таким, яким воно є, то правда завжди чиясь, а не абстрактна.

Як екзистенційна цінність правда слугує інгерентною підставою совісті, гідності та свободи людини. Будь-яке приниження ціннісного статусу правди неминуче призводить до її поступового перетворення на її протилежність, до того, що за правду починають із легкістю видавати її подобу [7, 17]. Це трапляється, коли люди прагнуть змусити правду працювати задля задоволення їхніх інтересів. Обмеження правди, тим більше нахабне панування неправди, різко позначається на всій системі вищих цінностей, породжуючи ланцюгову реакцію скепсису, невір'я та цинізму. Це означає, що правда – необхідна ланка в системі вищих цінностей, що формують духовну основу соціальності й людяності.

Поняттю «правда» логічно протистоять поняття «неправда» й «обман». Неправда – це те, що суперечить правді й істині; обман, брехня [2, 365]. Обман і правда абсолютно виключають одне одного. Правда протистоїть обману й неправді як екзистенційна (смысловитетва) цінність вищого рангу, що засвідчує істинність нашого існування. Нехтування правдою призводить до розпаду ціннісних засад людського співжиття, до збільшення абсурду, безглуздості буття, тому що правда виражає саму суть соціальності, єднання з іншими, довіру до інших, спільність або узгодження інтересів [7, 15].

Неправда позначає конфлікт, розлад між домінуючою цінністю у певного суб'єкта й істиною, справедливістю, нормами моралі. Цей настільки типовий для соціального суб'єкта внутрішній конфлікт часто вирішується найбільш доступним способом: шляхом обману інших або шляхом обману самого себе, а точніше – обома шляхами [7, 15–16]. Український академічний тлумачний словник містить таке визначення неправди: це те, що суперечить правді, істині; брехня; протилежне – правда; несправедливі, нечесні, шахрайські вчинки; обман. Отже, суміжними з неправдою поняттями є обман і брехня [2, 365].

Кожна людина знає, що таке обман; вона досягає його багатолітність на власному досвіді. Різні прояви обману постійно проявляються в міжособистісній комунікації, в соціальних відносинах, у діях різних інституційних суб'єктів. Людина боїться обману, постійно контролює – свідомо чи несвідомо – повідомлення, які надходять, з позиції їх правдивості, правильності й істинності. Очевидно, що обман – це хибне, неправдиве повідомлення, здатне ввести в оману того, кому воно адресоване. Однак слід розрізняти обман як дію суб'єкта.

Загалом, обман – це дезінформація, неправдиве повідомлення, передане певному суб'єкту. Будучи обманути, суб'єкт приймає за істинне, справжнє, вірне, справедливе, правильне, прекрасне (і навпаки) те, що таким не є [7, 14]. Обман як навмисна дія найчастіше виражає егоїстичне відокремлення, розрив, порушення спільності, недовіру, вороже ставлення до інших або нещире спілкування, в якому домінують прагматичні цілі. Обман – це випробуване знаряддя несправедливості [7, 15], а за словами І. Канта, «ніщо не обурює нас більше, ніж несправедливість; всі інші види зла – ніщо в порівнянні з нею» [8, 201].

Примирення з неправдою, зі звичним суспільним обманом притуплює і деформує механізми моральної саморегуляції та самооцінки. Порушення цих фундаментальних механізмів самоорганізації особистості загрожує їй деградацією. Нерідко воно викликає гострі форми боротьби з самим собою, внутрішні конфлікти, що здатні вирішуватися і моральним падінням, і моральним піднесенням [7, 17].

Варто зазначити, що існують і такі випадки, коли неправдивість не залежить від автора мовлення, тобто коли він має помилкове знання, яке щиро вважає істинним. В. Дем'янков називає подібне явище заблудженням [5]. Повний інформаційний запас може містити знання, які представлені (в дискурсному вигляді) як взаємовиключаючі судження; тому одна й та сама людина може зробити щире висловлення, з нелогічністю якого погодиться, простеживши за переконливими доказами опонента. Однак у ході власних висловлень мовець прагне не суперечити самому собі.

Аналізуючи обман, потрібно розрізняти дію й результат, а також виконавця, об'єкта і жертву обманної дії. Обман як дія завжди має автора та виконавця, які можуть зберігати анонімність (у багатьох випадках лише за умови дотримання цієї умови обман може досягти своєї мети). Той, хто обманює, виконує дезінформуючу дію. Частіше за все це усне чи письмове повідомлення, яке сприймає той, кого мають намір обманути. Однак той, кого обманюють, не завжди є обманути. Це той, хто ще не обманутий або уже виявив обман, хто займає вичікувальну або скептичну позицію або ж знає, що сприйняте ним повідомлення за своїм змістом хибне, неправильне, несправедливе тощо. «Обманутий» вірить у його справжність, приймає його як істинне, правильне, справедливе тощо, оскільки з ним узгоджуються його погляди, оцінки, рішення, дії [7, 29].

Характерними якостями виконавця обману на рівні не індивідуального суб'єкта є хитрість, вдавання, лицемірство, дипломатична ввічливість, що дозволяє уникати певних відповідей і досягати дезінформуючого ефекту завдяки напівправдивим, не повністю визначеним твердженням. Нерідко обманні дії звершуються у формі фальсифікацій, наклепу, хибного доносу, демагогії, віроломних учинків. Однак справжня суть цих дій ретельно приховується, їхній суб'єкт імітує благі наміри, виступає під личиною чесності, правдивості, щирості. Тому акт обману є двошаровим, він несе і хибне, невірне за своїм змістом повідомлення, і хибну, перевернуту, часто протилежну за своїм ціннісним знаком форму дії. Талановите лицемірство не раз було на службі у зла [7, 39]. Хіба не з хитрості люди спеціально приховують свої справжні наміри від тих, кого хочуть направити на хибний шлях, уживають усіх заходів для того, щоб вони не здогадалися про справжні мотиви дій? Вони вдаються до хитрощів, щоб приховати свої справжні наміри і плани не тільки для того, щоб їм не заважали, але й тому, що вважають хитрість не цілком чесним прийомом. Вони хитрують для того, щоб об'єкт обману сприйняв їхні дії як здійснені в його інтересах [11, 151].

Хитрість – це комплексний прийом обману особливого роду, що об'єднує безліч найрізноманітніших його видів: від примітивної брехні до грандіозних вистав у політиці, військових операціях, розвідці. Вона завжди індивідуальна, оскільки визначається конкретними

обставинами, у процесі яких застосовується. Тому вона вимагає від хитруна природної кмітливості, творчого підходу, неординарного розуму та здорового глузду. Хитрун завжди верткий, лукавий, хитрий, підступний, спритний, чіпкий і розумний [11, 151].

Свої наміри хитрун маскує різними способами: висловленнями, що вказують на абсолютно протилежні наміри; відволікаючими діями, що не відповідають намірам; удаванням і лестощами; демонстрацією бажання допомогти; інтригами, якщо здійсненню його прихованих намірів заважають треті особи; провокаціями; створенням ситуацій (пасток) і різного роду перешкод, що суперечать його справжнім намірам, і заманюванням у ці пастки; створенням вигляду дій і вчинків в інтересах противника; прикидаючись таким, яким його хоче бачити і уявляє противник, але яким хитрун насправді не є (дурним, слабким, довірливим тощо); створенням ілюзії незалежності адресата від впливу хитруна і самостійності в прийнятті рішень [11, 155]. Наприклад: *“Adele Savelli was a very good actress, and she deceived her husband without much trouble, making him believe that she had never felt ill-disposed towards Laura ...”* [23, 120].

Для досягнення власних цілей хитрун вдається до спотворення істини, використовуючи при цьому найчастіше обман. Брехню, лицемірство й обман відносять до корисливих форм спілкування і розглядають як форми деструктивної взаємодії. Вони (брехня, лицемірство, обман) завжди викликають у жертви відчуття приниження, безсилля, образи і руйнують взаємини. В основі деструктивного спілкування лежить немало особистісних рис: егоїзм, хитрість, схильність до наклепу, мстивість, уїдливість, цинізм тощо [10, 217]. У словнику етики читаємо: «Лицемірство – негативна моральна якість, що виявляється в поведінці людини, яка прикриває нещирість, лукавність, двоєдушність удаваною щирістю, доброчесністю» [18, 224].

Обман – це засіб захисту і реалізації інтересів окремих особистостей, груп, класів, народів, держав. Обман є однією з форм прояву соціальних протиріч, виражає конкуренцію, всілякі способи досягнення цілей завдяки іншим чи всупереч їх бажань. Обман – це обов’язковий засіб боротьби за владу, зняття амбіцій, честолюбства, користі [7, 40]. У процесі взаємодії загалом і в ситуації обману зокрема комуніканти керуються не тільки критерієм істинності, який за певних обставин може вважатися нерелевантним: «Деякі істини тривіальні, іррелевантні, неосяжні або надлишкові; надто широкі, надто вузькі, надто нудні, надто вигадливі, надто складні або взяті з іншої версії, а не з тієї, що вивчається» [4, 236]. Тобто в основі вибору обманником із усіх потенційних можливостей найбільш придатні для актуалізації критерії істинності й релевантності, які можна розглядати як однорівневі та за певних умов (наприклад, під час моделювання дійсності) взаємозамінні.

Під час комунікації вибір може здійснюватися не тільки в межах істинних тверджень, а й без огляду на їхню істинність, отже, у ситуації обману безвідносно до того, належать чи не належать вони до спільного світу. А співвіднесення тверджень із категорією істинності за потреби відбувається на пізніших етапах. Під час фальсифікації реальності обманник спрямовує свої зусилля на недопущення такого співвіднесення, на те, щоб увага об’єкта його маніпуляцій зосередилася на прийнятності запропонованого твердження і не просувалася далі в напрямку його верифікації. Суб’єкт спочатку або добирає всі істинні твердження, а потім зупиняється на одному й пристосовує його до фальсифікованого фрагмента реальності, якщо він належить до конфліктного стосовно спільного світу, або ж узагалі не зважає на критерій істинності на початковому етапі добору тверджень. Він виходить з того, що об’єкт, оцінюючи їх, буде схильний використовувати інші параметри.

До ознак, які мають вагу для залучення селективних механізмів, Н. Гудмен, насамперед, відносить такі: корисність з огляду на досягнення мети, правдоподібність, когерентність [4, 237–240]. Комуніканти може визнавати спрямований на розмежування істинності та корисності аргумент про те, що відношення корисності та мети не тотожне відношенню істини зі світом або з версією [16, 25–26]. Однак на рівні буденної свідомості, донаукового мислення людині властиво асоціювати істинне і корисне на підставі досвіду багатьох поколінь: «якби в істинних ідеях не було блага для життя, якби знання їх було позитивно невивідним, а корисними були б тільки помилкові ідеї, то ніколи б не сформувалася догма про те, що істина має божественну природу і безцінна, а шукати її – обов’язок кожного» [16, 25–26].

Оскільки саме мовець відповідає за вірогідність свого повідомлення і репрезентує його як істинне, слухач, зазвичай, керується презумпцією вірогідності. За умови сприятливого для суб'єкта обману розвитку інтеракції об'єкт усвідомлює тільки мету другого порядку, яку він поділяє повністю або частково. На цьому рівні обидва учасники мають підстави до комунікативної співпраці [16, 41]. Дискурсивні дії об'єкта відповідають принципу кооперації, а обманник, прагнучи досягнути мети першого порядку, невідомої об'єктові, недемонстративно ухиляється від цього. Водночас він може діяти й експліцитно, й імпліцитно. Іншими словами, суб'єкт мусить орієнтуватися, який обсяг знань доступний об'єктові його маніпулювання [16, 25–26].

Обман – це свідоме прагненням створити у партнера хибне уявлення про предмет обговорення, при цьому прямі спотворення істини не допускаються. Повідомлення напівправди приводить до того, що обманутий стає мимовільним співучасником обману. Тому обман припускає таку взаємодію, в основі якої лежить прагнення приховати правду, найчастіше з корисливих мотивів. Обман є формою замаскованого маніпулювання [10, 218]. Маніпуляція – це психологічний вплив, направлений на завуальоване спонукання іншого до здійснення визначених маніпулятором дій [6, 60].

Існує широкий контекст міжособистісної взаємодії, в межах якого виникає і розгортається маніпуляція, в якій сплітаються спотворення інформації, наявність силової боротьби, проблеми істина/неправда й таємне/явне, динаміка переміщення відповідальності, зміна балансу інтересів [6, 8]. Існує багато ситуацій, в яких одна людина впливає на поведінку іншої, її думки, почуття. Форма, глибина й ступінь такого впливу дуже різноманітні. Відрізняються і можливості протистояти такому впливу [17]. Найпоширеніший засіб впливу – «звичайні» слова: прохання, відповіді, доводи, зауваження, коментарі.

Від обману важко захиститися, але його можна розпізнати. Наприклад, дослідження П. Екмана показали, що про брехню й обман можуть свідчити довго незмінний або невчасний вираз обличчя. Особливо важливу інформацію про щирість або нещирість людини надає її усмішка. Наприклад: *“She plastered a fake smile on her face, but he didn't need his empathy skills to sense her pain or see the sadness in her eyes”* [22, 2]. Головною відмінністю фальшивої усмішки від щирої є її невчасність й асиметричність.

Коли поспішно намагатися скласти враження про людину, зростає ймовірність того, що воно буде помилковим і поверхневим. Жан де Лабрюєр сказав: «Не можна судити про людину з першого погляду. Чесноти зазвичай оповиті покривом скромності, недоліки прикриті маскою лицемірства» [13, 206]. Потрібен певний час, щоб відокремити хибне від істинного. Д. Болінджер [3, 38–42] говорить про корупцію мови, оскільки такі й подібні способи інформування нерідко обираються свідомо й цілеспрямовано. Як наслідок, оманливі твердження формують в аудиторії хибні уявлення про явища дійсності, викривлюючи ментальну картину світу [16, 17–18].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Маніпуляція свідомістю, інформаційний і психологічний вплив, які пов'язані один із одним, – невід'ємні елементи мовної комунікації. Люди послуговуються різними способами задля досягнення та реалізації власних цілей, для висвітлення фактів і подій у тих тонах, які відповідають їхнім подальшим стратегіям та інтересам. Істина – моральний ідеал, справедливість; відповідність відображення відображеному. Поняття «істина» поєднується із поняттями «правда» та «щирість». Неправда, брехня й обман, своєю чергою, є антиподами істини. Обман – це засіб реалізації інтересів, а також форма замаскованого маніпулювання. Лицемірство є негативною моральною якістю, яка прикриває нещирість. Нехтування правдою призводить до розпаду ціннісних засад людського життя, спотворення відображення реальної дійсності у свідомості людей. Здійснений у роботі аналіз теоретичних засад актуалізації лицемірства в англomовному художньому дискурсі відкриває перспективи подальших досліджень з обраної проблематики.

Джерела та література

1. Білодід І. К. Словник української мови : в 11 т. / І. К. Білодід. – К. : Наук. думка, АН УРСР. Ін-т мовознавства, 1973. – Т. 4. – 840 с.
2. Білодід І. К. Словник української мови : в 11 т. / І. К. Білодід. – К. : Наук. думка, АН УРСР. Ін-т мовознавства, 1974. – Т. 5. – 840 с.

3. Болинджер Д. Истина – проблема лингвистическая / Д. Болинджер // Язык и моделирование социального взаимодействия. – М. : Прогресс, 1987. – С. 23–43.
4. Гудмен Н. Способы создания миров / Н. Гудмен. – М. : Идея-Пресс : Практис, 2001. – 326 с.
5. Демьянков В. З. Когнитивная лингвистика как разновидность интерпретирующего подхода / В. З. Демьянков // Вопросы языкознания. – 1994. – № 4. – С. 17–33.
6. Доценко Е. Л. Психология манипуляции: феномены, механизмы и защита / Е. Л. Доценко. – М. : Изд-во МГУ «ЧеРо», 1996. – 344 с.
7. Дубровский Д. И. Обман. Философско-психологический анализ / Д. И. Дубровский. – М. : Канон+РООИ «Реабилитация», 2010. – 336 с.
8. Кант И. О мнимом праве лгать из человеколюбия / И. Кант // Трактаты и письма. – М. : Наука, 1980. – С. 292–297.
9. Корниенко А. А. Философия : учеб. пособие / составители : А. А. Корниенко, Р. Б. Квеско, М. А. Макиенко и др. – Томск : ТПУ, 2007. – 276 с.
10. Кручек В. А. Психолого-педагогічні основи міжособистісного спілкування : навч. посіб. / В. А. Кручек. – К. : НАКККіМ, 2011. – 291 с.
11. Кузнецов В. В. Психология взаимопонимания / В. В. Кузнецов. – М. ; СПб. : Питер, 2008. – 288 с.
12. Маслова В. А. Введение в когнитивную лингвистику : учеб. пособие / В. А. Маслова. – 3-е изд., испр. – М. : Флинта ; Наука, 2007. – 296 с.
13. Мачехин А. Е. Таинство души. Мудрость тысячелетий : антология / А. Е. Мачехин. – М. : ОЛМЛ – ПРЕСС ; ОЛО, ПФ «Красный пролетарий», 2004. – 608 с.
14. Причепій Є. М. Філософія : підручник / Є. М. Причепій, А. М. Черній, Л. А. Чекаль. – 3-те вид., стер. – К. : Академвидав, 2009. – 592 с.
15. Ратников В. П. Этика делового общения / В. П. Ратников // Психология и этика делового общения : учебник для вузов / под ред. В. Н. Лавриненко. – 4-е изд., перераб. и доп. – М., 2003. – С. 308–309; 312–313.
16. Рибалко М.-М. О. Вербальный та невербальний аспекти дискурсивної поведінки обманника (на матеріалі сучасної англомовної художньої прози) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / М.-М. О. Рибалко ; Київ. нац. лінгв. ун-т. – К. : [б. в.], 2008. – 20 с.
17. Сидоренко Е. В. Личностное влияние и противостояние чужому влиянию / Е. В. Сидоренко // Психологические проблемы самореализации личности / под ред. А. А. Крыловой, Л. А. Корыстылевой. – СПб. : Изд-во Санкт-Петерб. ун-та, 1997. – С. 123–142.
18. Тофтул М. Г. Сучасний словник з етики / М. Г. Тофтул. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 416 с.
19. Трубецкой С. Н. Курс истории древней философии / С. Н. Трубецкой. – М. : Рус. двор, 1997. – 576 с.
20. Чернякова Н. С. Ценностная природа истины : автореф. дис. ... д-р филос. наук : 09.00.01 / Наталия Степановна Чернякова ; Санкт-Петерб. гос. ун-т. – СПб. : [б. и.], 1995. – 32 с.
21. Шаховский В. И. Эмоции во лживой коммуникации / В. И. Шаховский // Язык, сознание, коммуникация: Сб. статей / отв. ред. В. В. Красных, А. И. Изотов. – М. : МАКС-Пресс, 2005. – Вып. 30. – С. 133–145.
22. Albrinck A. Convergence (the Aliomenti Saga – Book 7) / A. Albrinck. – CreateSpace Independent Publishing Platform, 2004. – 308 p.
23. Crawford F. M. Pietro Ghisleri / F. M. Crawford. – Wildside Press LLC, 2009. – 436 p.

References

1. Bilodid, Ivan. 1973. *Slovník Ukrajinskoi Movy: v 11 Tomakh. Tom 4*. Kyiv: Naukova Dumka, AN URSS. Instytut Movoznavstva.
2. Bilodid, Ivan. 1974. *Slovník Ukrajinskoi Movy: v 11 Tomakh. Tom 5*. Kyiv: Naukova Dumka, AN URSS. Instytut Movoznavstva.
3. Bolindzher, Duait. 1987. “Istina – Problema Lingvisticheskaia”. *Yazyk i Modelirovaniie sotsyalnogo Vzaimodeistviia*. Moskva Progress.
4. Gudmen, Nelson. 2001. *Sposoby Sozdaniia Mirov*. Moskva: Idieia-Press.
5. Demiankov, Valerii. 1994. “Kognitivnaia Linhvistika kak Raznovidnost Interpretiruiushchego Podkhoda”. *Voprosy Yazykoznavniia*, 4: 17–33.
6. Dotsenko, Yeliena. 1996. *Psikhologiiia Manipuliatsyi: Fenomeny, Mekhanizmy i Zashchita*. Moskva: Izdatelstvo MHU “CheRo”.
7. Dubrovskii, David. 2010. *Obman. Filosofsko-Psikhologicheskii Analiz*. Moskva: Kanon.
8. Kant, Immanuel. 1980. “O Mnimom Pravie Lgat iz Cheloviekoliubiiia”. *Traktaty i Pisma*. Moskva: Nauka.
9. Korniienko, Alla, et al. 2007. *Filosofiiia*. Tomsk: TPU.
10. Kruchek, Viktoriia. 2011. *Psikhologo-Pedahohichni Osnovy Mizhosobystisnoho Spilkuvannia*. Kyiv: NAKKKiM.
11. Kuznietsov, Viktor. 2008. *Psikhologiiia Vzaimoponimaniia*. Moskva; Sankt-Peterburg: Piter.
12. Maslova, Valientina. 2007. *Vviedieniie v Kognitivnuiu Lingvistiku*. Moskva: Flinta; Nauka.
13. Machekhin, Alieksandr. 2004. *Tainstvo Dushy. Mudrost Tysyachiletii: Antologiiia*. Moskva: OLML – PRESS; OLO, PF “Krasnyi Proletarii”.

14. Prychepii, Ye. M., and Chernii, A. M., Chekal, L. A., 2009. *Filosofia*. Kyiv: Akademydav.
15. Ratnykov, Valientin. 2003. "Etika Delovoho Obshcheniia". *Psikhohiia i Etika Delovogo Obshcheniia*, edited by V. Lavrynenko, 308–309; 312–313.
16. Rybalko, Myroslava-Mariia. 2008. "Verbalnyi ta Neverbalnyi Aspekty Dyskursyvnoi Povedinky Obmannyka (na Materiali Suchasnoi Anhlomovnoi Khudozhnoi Prozy)". PhD diss., Kyivskiy Natsionalnyi Lihvistychnyi Universytet.
17. Sidorienko, Yeliena. 1997. "Lichnostnoie Vliianiie i Protivostoianiiie Chuzhomu Vliianiiu". *Psikhologichieskii Problemy Samoriealizatsyi Lichnosti*, edited by A. Krylova, L. A. Korystylieva, 123–142. Sankt Peterburg.
18. Toftul, M. 2014. *Suchasnyi Slovnyk z Etyky*. Zhytomyr: ZHDU im. I. Franka.
19. Trubetskoi, Siergiei. 1997. *Kurs Istorii Drievniei Filosofii*. Moskva: Russkii Dvor.
20. Chierniakova, N. 1995. "Tsennostnaia Priroda Istyny". PhD diss., Sankt Peterburg.
21. Shakhovskii, Viktor. 2005. "Emotsyi vo Lzhyvoi Kommunikatsyi". *Yazyk, Soznaniie, Kommunikatsiia*, edited by V. V. Krasnykh, A. I. Izotov, 30: 133–145. Moskva: MAKS Press.
22. Albrinck, Alex. 2004. *Convergence (the Aliomenti Saga – Book 7)*. CreateSpace Independent Publishing Platform.
23. Crawford, F. Marion. 2009. *Pietro Ghisleri*. Wildside Press LLC.

Кондрук Алина. Теоретические предпосылки исследования актуализации лицемерия в англоязычном художественном дискурсе. Рассмотрены понятия истины, правды и их антиподы, а также логические постулаты истины. Истину понимаем как нравственный идеал, справедливость; достоверное знание, что правильно отражает реальную действительность. Правда служит необходимым звеном в системе высших ценностей, формирующих духовную основу социальности и человечности. Обман является средством защиты и реализации интересов отдельных личностей, групп, классов, народов, государств. Обман – это сознательное стремление создать у партнера ложное представление о предмете обсуждения, а также форма замаскированного манипулирования. Проанализировано обман как действие. Охарактеризован комплексный прием обмана – хитрость. Лицемерие рассмотрено как негативное нравственное качество, прикрывающее неискренность.

Ключевые слова: истина, правда, обман, лицемерие, манипуляция, хитрость, влияние.

Kondruk Alina. The Theoretical Background of the Hypocrisy Actualization in the English Fiction Discourse. The article outlines the concepts of objective truth, subjective truth and their antipodes. The logical postulates of truth are indicated. Under the truth one understands the moral ideal, justice; true knowledge that reflects the reality correctly. It serves as the necessary link in the system of higher values which form the spiritual basis of sociality and humanity. Deception is the means of protection and realization of the interests of individuals, groups, classes, peoples and states. Deception is a conscious desire to create a false idea of the subject of discussion, and is also a form of a hidden manipulation. The deception has been analyzed as an action. Guile is characterized as a complex method of deception. Hypocrisy is determined as a negative moral quality that hides insincerity.

Key words: objective truth, subjective truth, deception, hypocrisy, manipulation, guile, influence.

УДК 808.51

Hanna Krapivnyk

THE IMAGE OF THE ENEMY IN D. TRUMP'S PUBLIC SPEECHES

The paper discusses the repertoire of the language representation of the *enemy* image in the public speeches by US President D. Trump. This image is mythological and facilitates setting clear evaluative emphases by politicians. The analyzed texts confirmed that any public speech is targeted at a specific audience and a specific social-cultural context, which determine the choice of the *enemy* or *enemies* that will be included in the text. It was shown that the political speaker normally assumes a positive role while communicating with the audience. The essential invariant and variable features of the image of the *enemy* were identified. It was indicated that in the presidential speeches the image of the *enemy* is always opposed to that of the *friend*, as well as the *enemy's victim*. From the semantic standpoint, the image of the *enemy* includes a number of characteristics. The *enemy* may be home or foreign, personalized or generalized, historical or present, implicit or explicit, political, economic or mixed. In addition, the typical actions performed by the *enemy* were singled out and considered.

Key words: image of enemy, image of ally, public speech, image of victim, audience, social-cultural context.